

André Nijhof:

**Hoogleraar Duurzaam Ondernemen en Stewardship bij
Nyenrode Business Universiteit**

**‘Het boek geeft heel krachtig de meerwaarde
aan van het denken in termen van pluriforme
sociale dynamieken om grootschalige
gedragsverandering te herkennen en te
stimuleren’**

Recensie

Soms lees je een boek, weet je dat het klopt, maar wil je er toch niet helemaal in meegaan. Die ervaring heb ik bij het lezen van het boek van Thijs Homan en Rob Wetzels over “Wat nu!? Nieuw perspectief op grootschalige gedragsverandering”. In dit boek wordt ingegaan op de grootschalige gedragsverandering die onder meer nodig is voor de klimaatproblematiek. Concreet gaat het er dan om dat ik en jij ons gedrag aanpassen als het gaat om wat we wel en niet eten, hoe we reizen, welk comfort we in ons huis creëren, wat voor spullen we kopen en wat voor energie we inkopen en wellicht zelf produceren. Kortom, het gaat over vrijwel alle aspecten van ons leven. Dat maakt de gedragsverandering ingrijpend.

Echter, grootschalig voegt hier nog wat aan toe. Het gaat er dan om dat deze gedragsverandering niet door een enkel individu wordt gedaan, maar hoe groepen van mensen meegaan in deze gedragsverandering. Dat spreekt mij aan, want in mijn optiek zijn thema's zoals de klimaatproblematiek te waarde(n)vol om het te laten hangen van individuen of hier wat aan gedaan wordt. Ik denk dat het van belang is om wegen te vinden hoe we als samenleving oplossingen kunnen vinden voor dergelijke problemen. Grootschalige gedragsverandering dus.

Vervolgens neem ik de afslag van het systeemdenken. Dat berust op de aanname dat ons collectieve gedrag bepaald wordt door de spelregels van het spel; een metafoor voor de richtinggevende structuren die geïnstitutionaliseerd zijn doordat ze zijn vastgelegd in wetgeving, economie, cultuur en gewoonten. Bijvoorbeeld kiezen we er bij het bewegen in het verkeer voor dat we ons gedrag niet laten hangen van persoonlijke voorkeuren voor links of rechts rijden. Nee, omdat we als mensen de waarde om je veilig door het verkeer te bewegen delen, zijn heldere structuren gecreëerd zoals stoplichten en rotondes, die leiden tot voorspelbaar collectief gedrag waarmee je doorgaans zonder zorgen van A naar B kunt reizen. En als bijvoorbeeld door de introductie van elektrische fietsen er toch meer ongevallen ontstaan, dan weten we wat we moeten doen: de spelregels van het spel veranderen. Daarmee ontstaat handelingsperspectief om grootschalige gedragsverandering op een redelijk voorspelbare wijze door te voeren. Zou dit ook kunnen voor bijvoorbeeld de klimaatproblematiek?

Daar plaatst het boek “Wat Nu!?” een paar stevige kanttekeningen bij. Hoezo, een gedeelde waarde als vertrekpunt? Mocht het al zo zijn dat we bij veiligheid in het verkeer een gedeelde basis hebben, dan kenmerkt de klimaatproblematiek – net als veel andere grote thema's van deze tijd – zich door pluriformiteit. Allerlei opvattingen die hooguit door een groepje betrokkenen worden gedeeld en opvattingen die ook in de tijd kunnen veranderen. En hoezo voorspelbaarheid? Als het zo voorspelbaar was, waarom komen de benodigde grootschalige duurzame gedragsveranderingen zo traag tot stand, ondanks alle daarop gerichte bestuurlijke en organisatorische inspanningen?

Het boek “Wat Nu!?” neemt daarom een ander vertrekpunt. Wat ons in de weg zit is een overschatting van de mate waarin ontwikkelingen zich volgens een vast patroon ontploegen, voorspelbaar zijn en gestuurd zouden kunnen worden door een 'wij-gaan-hen-veranderen-benadering'. In plaats daarvan neemt dit boek als vertrekpunt dat we allemaal deelgenoot zijn van en aan deze ontwikkelingen.

Gedragsverandering ontstaat door op pad te gaan, met een open houding je te verwonderen, in gesprekken nieuwe ideeën te verkennen en te ontwikkelen en daar op te acteren. Een krachtig pleidooi dat volgens mij ook klopt. Waarom heb ik dan toch moeite om hier helemaal in mee te gaan? Deels zit dat in het neerzetten van de benadering versus één van de benaderingen. Het boek geeft heel krachtig de meerwaarde aan van het denken in termen van pluriforme sociale dynamieken om

grootschalige gedragsverandering te herkennen en te stimuleren. Alhoewel de auteurs aangeven dat het boek bedoeld is als aanvulling op het wij-gaan-hen-veranderen-denken, ervaar ik het zelf als een zich-afzetten-tegen dat denken. Een stemmetje in mijn achterhoofd zegt dan dat er toch ook waarde kan zitten in andere perspectieven en dat het er om gaat om vanuit verschillende perspectieven naar de realiteit te leren kijken. Met andere woorden, ook bij de klimaatproblematiek kunnen “stoplichten en rotondes” bijdragen aan grootschalige gedragsveranderingen.

En deels zit mijn gedrevenheid bij thema's zoals de klimaatproblematiek mij in de weg om hier helemaal in mee te gaan. We zien hoe ontwrichtend klimaatverandering nu al is met de weersextremen en de bosbranden in Griekenland, Canada en andere plaatsen en ons beste antwoord daarop is om er op uit gaan om vanuit verbinding tot gedragsverandering te komen. Gaat dat snel genoeg? Is dat een antwoord dat mij straks tevreden stelt als ik aan mijn kleinkinderen vertel, ja, maar ik ben er wel op uit getrokken?

En daar zit juist ook de meerwaarde die dit boek voor mij heeft. Bij grote thema's zoals de klimaatproblematiek gaat de gedragsverandering inderdaad nooit snel genoeg. Maar bij een 'wij-gaan-hen-veranderen-benadering' is het van daaruit een kleine stap naar zelfkritiek, naar falen als leider en naar leeglopen bij het oppakken van grote gedragsverandering. Dat is waar ik mijzelf en anderen voor wil behoeden. Inderdaad, het gaat niet snel genoeg, maar versnelling ontstaat door het versterken van verbindingen, een gezonde voedingsbodem creëren en er op vertrouwen dat mensen toch meer delen dan in deze gepolariseerde maatschappij soms lijkt, mits we eenieder als deelgenoot benaderen. Misschien is dat toch een antwoord dat ik met een gevoel van trots straks aan mijn kleinkinderen kan vertellen. Sterker nog, eigenlijk is dat ook hoe ik nu al heel vaak werk. Wellicht moet ik toch maar helemaal meegaan in de gedachtegang van dit boek.

[Wat nu!? | Homan, Wetzels | 9789024456307 | Boom](#)

André Nijhof is hoogleraar Duurzaam Ondernemen en Stewardship bij Nyenrode Business Universiteit